

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis Nider de ordine predicatorum

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Decimu[m] de falsa tra[n]slatione hominu[m] [e]t somniis [e]t de fortibus
etc.

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

Preceptum I Cap. X

super aliquem infirmū. ut sic in istis
tm̄ de^o creator oim̄ honoret nō repro-
bat dūmodo nulla alia superstitiō ad-
miscet. ut habet ex cōcilio Martini
pape. xxvj. q. v. nō liceat. Tertio inie-
ctiōibz. orōnibus. elemosynis. et alijs
opibz q̄ sunt de genere bonoz q̄ certū
est placere deo. ¶ Si dubitat vñ ma-
leficia efficacā habeāt. Rñdet ex q̄n-
q̄. Primo ex parua cōfidentia quam
homines habēt in deum. sō permittit
eos a demonibus impediri. fm̄ illud
ps. Qm̄ in me sperauit liberabo euz.
scz iustū. Et p̄ argumentum a p̄trario
sensu. q̄ nō sperāt in deū demonis po-
testati relinquūt. Secōdo ex errore qui
in hoibus est. cuius pena frequenter
est effectus maleficij. fm̄ illud Rom.
.j. Cū cognouissent deū nō sicut deuz
glorificauerūt zc. et obscuratū est insi-
piens cor eoz. Tertio ut fides probet
bonoz. fm̄ Aug^o. qd̄ probat per illō
Deuteron. xij. Si surrexerit in medio
tui p̄pheta. aut qui somnū se vidisse
dicat. et p̄dixerit signū. aut potentū. et
euenit qd̄ locutus est. et dixerit tibi.
eamus et sequamur deos alienos q̄s
ignorās et seruam^o eis. nō audias ver-
ba p̄phete illius aut somnatoris. qz
tentat vos dominus deus v̄ palā fiat
an diligitis eum an non. Quarto p̄
pactū exp̄ssum vel tacitū hominum
cū demonibus insitūz societate. qual-
ter fit in omni sup̄stitiōe. ut dicit Aug^o.
de doctrina xp̄stiana. li. ij. que societas
omni v̄tibi dicit penit^o fugienda ē xp̄s-
tiano. Quinto ex desiderio diaboli. qui
conat cōtinūte decipere nos. j. Perri. v.
Aduersari^o vester diabolus tanq̄ leo
rugiens circuit querens quē deuoret.
¶ Cui resistite fortes in fide. ¶ Dubitat
iterū quibus ex causis demones sciāt
futura interdum. z vnde tammiros ef-
fectus possunt cū deus pmittit effice-
re. Rñdetur fm̄ Aug. li. de natura de-

monū. assignādo sententialiter septez
causas. non q̄ futura cōtingentia sci-
ant sed coniecturant p̄babiliter. Pri-
ma qz vigent subtilitate naturali plus
q̄ homines. Secōda. plura sciūt q̄ nos
p̄pter experientā tēporū. Tertia p̄pter
celeritatē motus demon inulat futu-
ra predicere pōt que homines latent.
Quarta. nā potentia cū deus pmittit
possunt morbos immittere et hos pre-
dicere. Quinta p̄ signa futura possūt
predicere subtilius q̄ medicus viden-
do pulsū et urinā. Nam sicut medi-
cus videt p̄ signa aliquid in infirmo.
qd̄ homo simplex n̄ videt. ita demon
qd̄ nullus hō naturaliter videt. Se-
xta ex signis q̄ procedūt ab animo ho-
minis coniecturant ea q̄ sunt vel erūt
in anima astutius prudenti viro. Sci-
unt em̄ qui instinctus eoz sunt verissi-
milyter secuturi. Septima. acta p̄phe-
tarū et scripta noscunt. ex quibus fu-
tura predicere possunt. Et hec tagun-
tur. xxvj. q. iij. sciendum.

Capitulum. x.

¶ Do ad p̄mū modū notādū q̄
put hēt. xxvj. q. v. epi. Ex cōci-
lio acq̄ren. tales p̄sone nō trās-
ferunt a demone localiter ad loca in
quibz se dicūt fuisse. s̄ ip̄e sathanas cū
mentē cuiusq̄ mulieris cepit. et hāc p̄
infidelitatē sibi s̄bingauerit. ilico trās-
format se in diuersaz formaz sp̄es et
mētē quā captiua tenet in somnis de-
ludēs. mō p̄ leta. modo p̄ tristia ima-
ginarie solū deductit non veraciter. Et
cū sola aia h̄ passat infidelis. hec non
in aio s̄ in corpe euenire opinat. Exē-
plū refert de uerula quā euz cōuertere
nō posset frater p̄dicaroz. ad hāc ex cō-
dicto venit frater qm̄ in cubella se trās-
siturā dixit vsus dñam herodiadē vel
venerē. nā p̄tūc vetula sine motu loca-
li dormire cepit. et cum iam se somni-
aret versus herodiadē vehi. et manus

leta pūceret. verſum eſt ex motū vas
z vetulā cū cōfuſiōe ad terraz plecti.
Eadē de cā ficta ſunt interdū z imagi
naria ſolū. qñ quedā in q̄tuo: t̄p̄bus
ſe in raptu dicūt videre aīas purgato
riū. z plura alia fantaſmata. Nec mo
uere debet q̄ quarundā vetularū pe
des protunc a duſti non ſentiūt ignē.
qz demon fantaſmata in imaginatiōe
mulieris tāto intendere poteſt vt aīa
extra nihil ſentiat. Exēplū de h̄itibus
morbū caducū qui etiā aduſtione nō
ſentiūt in infirmitate ſua. qz aīa in in
terib⁹ paſſiōib⁹ vel doloribus preſſa.
extra nō ſentit ignē. Itē naturalit̄ q̄
dem ſp̄aliter mulieres quedaz facili
ter ex imaginatiōibus p̄nt rapī ad in
tra adeo vt nō ſentiāt exteriora. vt po
nit exemplū Aug. xliij. de ciuit. dei de
quodā Auſtriano noie q̄ ad modicuz
alicui⁹ gemitū ſe ad interiora cōuerſe
re poterat. vt nec voces. nec pūcturas
nec vellicātes ſentiret. immo tanq̄ in
defuncto nullus anhelitus ſentebat
S **¶** Quo ad ſcōm de ſomnijs notandū
q̄ raro aliquis dz tenere de ſomnijs z
iudicare. Interduz tñ p̄t z de aliqui
bus dz. **P**rimū pz. quia cauſe ſomni
oz ſunt tamuarie q̄ pauci ſciāt a quo
ſiant. Nam ſm Grego. li. iij. dyal. ait
qñ ſiūt plenitudine ventris. Aliqñ vē
tris capitis exinanitiōe. z hec ex p̄ſen
tia didicimus. Aliqñ demonū illuſi
one. **E**ccl. xxxij. Multos errare fece
runt ſomnia. Aliqñ dei reuelatione.
Gen. xxxvij. ait Joſeph. Audite ſom
niū meū q̄ vidi. Aliqñ cogitatiōe na
turali ſimulz illuſione. **D**ñ Eccleſia
ſtes. v. Vbi multa ſunt ſomnia mul
te ſūrvanitates. **E**t. ſ. Multas curas
ſequunt ſomnia. Aliqñ ſunt cogitati
one ſimul z reuelatiōe dei **D**anteſ. iij.
vbi oñdit q̄ ſomniū Pharaonis ce
pit a cogitatiōe z terminabat in reue
latiōe. Quidam tñ aliq̄ter ſed caute

iudicare poſſant interdū de ſomnijs.
vt ſi poſt ſomniū de cruce aqua v̄ cal
lice exp̄tus es tibi tribulationem ſepe
ſubſecutam tim ere potes q̄ eueniat.
Et patientia z oratione z alijs te p̄ra
tentationē preparare. z forte ſō de⁹ re
uelauit. **S**ilr. ſi de extremo iudicio te
ſomnia damnatum. poſtea ſentire
conſcientiā. **S**ed nunq̄ curanda ſunt
ſomnia de theſauris inueniendis. de
inimico inuadēdo z ſimilib⁹. **P**oſ
ſunt aut̄ quintupliciter vt dicit **T**ho.
ſomnia ſigna eſſe futuroz. **P**rimo
qñ eſt cauſa effectus futuri. vt qz ſom
niaſti te iterū ad eccleſiā certam. ideo
poſtea vadis. **S**ecūdo ſomniū eſt ſi
gnum futuri cuius cauſa in ſomnian
te eſt. vt colera preſſus ſomniaſti de ni
gro. z ſic vtunt̄ medici ſomnijs. **T**er
tiſo interdū a cauſa euenit de quo quis
ſomniauit. vt de ſigne ſomniaſti. z ca
dē die a cauſa dom⁹ incinerat. **Q**uar
to qñ impreſſio aeris v̄ celli corp⁹ do
m̄ſentis alterat. ſequit̄ interdū ſimile
ſomniū. vt ſi aer vel celū eſt diſpoſitū
in fluere humide. corp⁹ facit ſomnia
re aīaz de pluuia. **E**t hoc ē cōe in formi
ca. m̄ſcis. pulcib⁹ z gallo. z in brut⁹
alijs q̄ ex talib⁹ imitant̄. z iudicāt
prudētes ex talib⁹ quosdā enētus na
turales. **Q**uinto qñ ab angelis bonis
vel malis influxus aliq̄s de futuro re
cipit. tñ qui h̄iet de ſomnio discretiōz
ſpirituum. que ē ſm aplin. j. **C**oz. xij.
gr̄a ſpecialis ſp̄ſſancti. iudicare poſ
ſet z deberēt de ſomnio. vt ſancti z p̄
phete. **S**ancti inq̄ Grego. vbi. ſ. viſi
ones z reuelationes quodā intimo ſa
pore diſcernūt vt ſciant qd a bono ſp̄
percipiāt vel qd ab illuſore patiantur.
¶ Quo ad tertū notandū q̄ **G**en. j.
di xit de⁹. **F**iant luminaria in firmamē
to celiz diuidāt diēz ac noctem. z ſint
in ſigna. glo. ſerenitatis z tempeſtatis
z t̄pa. gloſa. veris. eſtatis. autumnī et

byemis. **U**n p̄mū m̄nisteriū qđ fa-
ciūt nobis corpa celli est. qđ faciūt die
ad laborandū hoibus. z noctē p̄ quē
te nostra. **S**ecūdo seruiūt inq̄ntū sūt
signa naturalū effectū. vt pluuie sic
citatis. calorū z similia. s̄ nō sic sunt
signa corū qđ depēdēt a libero arbitrio
nostro. **S**ic qđ aliquis ex eis iudicare
possit hunc furē oīno fiendū. luxurio-
sum z h̄nōl. **P**am z **P**rolomeus ait.
Sapiens d̄nat astris. **N**ā hec diuersi
mode influunt fm̄ qđ deo seruiūt vel
non. **U**n **L**enif. xxvj. **S**i nō feceritis
mādata mea zc. dabo celū vobis de-
sup ferreū. z terraz enēā. z cōsummet
in cassum labor vester. **S**i autē in p̄ce-
ptis meis ambulauerit. dabo vobis
pluuias tēporib⁹ suis. z terra gignet
germē suum. **U**n fm̄ **T**ho. li. iij. tra-
gētilis. tria sunt in hoīe. videlicet cor-
pus seu corpabilia. intellectus z volū-
tas. **T**erria alia sunt in celestib⁹ vide-
licet. celū āgelus. z d̄s. **C**elū solū p̄t
in corp⁹. vt illuminādo. frige faciēdo
z calefaciēdo. **A**ngel⁹ bon⁹ p̄t intel-
lectū illuminare. z malus nō p̄t intelle-
ctū q̄c̄q̄ imp̄nere. **D**e⁹ solus p̄t vo-
luntatē vertere ad placitū. **P**ōt etiā i
intellectū z in corp⁹ imp̄nere quicqđ
vult. **Q**uicqđ vltra p̄fata astris asser-
bit de actib⁹ ad liberū arbitriū prin-
cipibus est sup̄stitiosum. vel sup̄stitiōni
ppinquū. **¶** **Q**uo ad quartū de sorti-
bus notandum fm̄ **T**ho. scūda. ij. q.
.lxxxv. arti. viij. **E**t fm̄ **N**ico. de lyra
sup ille **A**ct. j. **S**ors cecidit sup **M**ar-
thiam. qđ vti sortibus est ex vario enē-
tu seu dispositione alicui⁹ rei sensibi-
lis. p̄p̄sīte determinare aliquid dubiū
vel incertum. **S**icut ex festucis p̄p̄sī-
tis per hoc qđ aliquis accipit breui-
orem vel longiore. seu in p̄lectione ta-
xillorum ex hoc qđ aliquis p̄c̄it plu-
ra vel pauca puncta. vel ex similibus
aliquid dubiū inter hoies determinat.

Secundo notandum qđ sortibus vti
contingit dupliciter. **A**liqui est malus
aliqui est bonū. **M**alum est octo mo-
dis. **P**rimo qđ quis ea intētiōe vti
sortibus quasi actus humani qui re-
quirunt ad sortes vel euētus eorū sub-
dant dispositioni stellarū. **H**oc enim
falsum esset non carens demonū sug-
gestionē. **S**ecūdo qđ quis expectaret
sortium iudiciū a demonib⁹. qđ fit qđ
sunt in quibus verisimile est demo-
nis sibi esse opus. **S**icut legit ezech.
.xxj. qđ rex babilonis stetit i biuio in
capite duarū viarum cōmiscēs sagit-
tas. interrogauit idola. extra cōsuluit
Tertio qđ quis expectaret sortium
actuū euentus euentre a fortuna. z h̄
solum locum haberet in sorte qđ vocat
diuisoria. **U**t si querat iudicio sortū
quid cui sit exhibendū. siue illud sit
res possessa. siue sit honor. siue digni-
tas. siue pena. aut aliqua actio. z talis
sors non videt habere nisi forte viciū
vanitatis. **S**icut si aliqui nō valentes
aliquid diuidere p̄corditer. velint sor-
tib⁹ ad diuisiōē vti quasi fortune ex-
ponētes quis quā partē accipiarit d̄-
cit **T**ho. **S**ed **N**ico. de lyra sic dicit.
Si dispositio vel euētus sortū expe-
cet in fortuna n̄. nullum est viciū si
mittant sortes ad determinādū inter
hoies quis quā partem accipiat ali-
cuius rei. z hoc ex cōmuni cōmittit
p̄sensu fortune. **C**ausa t̄n̄ motua p̄t
esse peccatū. vt si p̄pter cupiditatem
ppriam vel aliud viciū nō possumus
p̄cordit̄ alto mō diuidere. **¶** **Q**uarto
qđ quis expectaret iudiciū sortū vel
euentū solum a deo vel a sanctis an-
gelis. **E**t licet hoc de se non sit illicitū
qđ fieret in necessitate. z cū reuerētia.
t̄n̄ sit qđ dupliciter cum p̄ctō. **P**rimo
si absq̄ necessitate ad sortes recurrat.
hoc enim videtur ad dei temptationē
pertinere. vt dicit **A**mbrosius super

Lucā. Qui inquit sorte eligit hūano iudicio nō reprehēdit. **Secūdo** si q̄s etiaz in necessitate absq̄ reuerētia debita sortibus utat. **Videant** tales dicit Beda sup Act. j. hoc ipsos ap̄los non nisi collecto fratruꝝ ceru z precibus ad deum fufis egisse. **Tertio** si diuina oracula ad terrena negocia conuertant. **Vnde.** Aug. ad Inquisitiones **Januarij.** His qui de paginis euāgelicis sortes legunt. z si optanduz sit q̄ hoc faciāt. id est. pmittenduz ne mai⁹ malum fiat vt potius q̄ ad demonia consulenda concurrant. tamen mibi displicet ista cōsuetudo ad negocia secularia z ad vite hūius vanitatē diuina oracula velle conuertere. **Quarto** si electionib⁹ ecclesiasticis que ex sp̄ritu sancti inspiratione fieri debēt alii qui utant sortibus. cōtra prohibitio nem. ex. de sortib. c. vlti. **Nec** obstat q̄ **Matthias** est sorte electus. hoc enim adhuc nō erat. phibitū. **Itē** cuz reuerentia speciali sp̄ritu sancti instinctu fiebat q̄ in psequentiā nō est trabēdūz. **Ubi** z **Beda** ubi s̄. dato sp̄ritu sancto statim septem diacones. nō sortibus. s̄ electioe facti sunt. **Sortibus** tamē licite quis uti potest q̄ntuplici. **Primo** q̄i p̄fata vitar. licet utat sorte in temporalibus dignitatib⁹. quia talia officia ordinant ad terrena disponendo. **Secundo** in diuisione rerum tpaliuz dūmodo vitent vicia prius facta. **Tertio** q̄i necessitas aliq̄ ab electione dignitatis ecclesiastice imineret. **Tunc** em̄ licitū est cum debita reuerētia sortibus diuinū auxiliū implorare. **Ubi** **Aug.** in eplā ad honoratū. **Si** inē dei ministros sit disceptatio q̄ eorū in tempore p̄secutionis maneāt in fuga oim z qui eorū fugiant. ne morte eorū oim deserat ecclesia. **Si** hec disceptatio alii non poterit terminari q̄ntuz mibi videtur qui maneant z qui fugiāt. sorte

legēdi sunt. **Et** hoc modo vsi sunt sortibus sancti viri qui in veteri z nouo testamento legunt vsi fuisse sortibus. **Sicut** **Iosue** **Achor** reperit. **Ibides** .vij. **Saul** **Jonathan**. j. **Reg.** xliij. **Et** **Zacharias** sorte exiit **Luc.** j. **Quarto** licitum est. vt dicit **Aug.** j. d̄ doctrina christiana. **Si** tibi abundaret aliquid q̄ oporteret dare ei qui non haberet nec duob⁹ dari potuisset. si tibi occurrerent duo q̄noꝝ neuter alium vel indigentia vel erga te aliqua necessitate superaret. nihil tutius faceres. q̄ vt sorte legeres cui dādum esset. quod dari vtriq̄ non posset. **De** talibus sortib⁹ dicit **Proverb.** xvj. **Sortes** mittunt in sinu sed a domino tēperant. **Quinto** fit licite fm **Inno.** z **Hosii.** pro libris dirimēdis. in his que temporalia sunt quādo fit sorte simplici cum paleis vel hmoi. **Concordat** **Gamfredus.**

Capitulum. xj.

Calij autē supra enumeratis modis supstitiosis vt melius agnoscant z vitent a fidelibus mohebuntur plures breues et viles questiones. numero q̄dragintaquiq̄ z soluent. **Primo** tamen norandū est fm **Thom.** secunda. ij. q. lxxxij. et lxxxvij. q̄ cuz supstitio sit religio supra modum seruata. supstitiois duo sunt genera. **idolatria.** scz z **divinatio.** per quas quis aut occulta aut futura inuestigare nitit per pacta aut occulta. aut manifesta inita cum demonibus. **Divinatio** aut vt dicit **Irido.** li. viij. **ethimol.** hz plures spēs. **Et** fm **Tho.** numerant. de quib⁹. j. dices distinctius. **Una** est prestigitum qua oculi hominū prestingunt. **Alia** somniorū divinatio. **Tertio** nigromāntia per quam futura discunt per viuos. vt p̄ arrepticlos ac p̄ phitones. **Quarta** necromāntia qua absibitris p̄can-